Språk & kultur

SVERIGEKONTAKT

En tidning för all världens svensktalande | Nr 3 september 2026

För Finland

Ukrainsk-svensk ordbok

Svenskläger på Runö

Sverigekontakt med Finland

En av uppgifterna som specificeras i föreningen Sverigekontakts stadgar rör Finland. Föreningens intresse för Finland är lika gammalt som föreningen själv. Grundaren, Vilhelm Lundström, företog som ung akademiker flera fotvandringar i Finland och blev betagen.

Betagen blev han också av hustrun, Enni. Enni och Vilhelm träffades sommaren 1891. Enni var själv pedagog och författare och kom under hela sitt liv troget och ihärdigt att arbeta tillsammans med maken för föreningens syften. Det var i Finland som Lundström mötte det han kallade ”det utlandssvenska problemet”. Med detta avsåg han att människor med anknytning till Sverige eller svenskan runt om i världen inte nödvändigtvis höll liv i språket och kontakterna. Han ville uppmuntra samarbetet mellan dem som talade svenska i Sverige och dem som talade det på andra platser, eftersom han trodde att mycket gott kunde komma ut av detta. Det tror vi fortfarande.

I Bengt Bogärdes bok om Vilhelm Lundström och hans intresse för svenskan i utlandet står det att Lundström ”frågade [---] sig om inte svenskhetens bevarande i Finland och Estland djupast sett var den allra viktigaste arbetsuppgiften”. Med svenskhet förstod Lundström i första hand språket, eftersom han insåg språkets betydelse för att hålla människor i kontakt med varandra.

Idag, liksom på Lundströms tid, är svenska ett obligatoriskt ämne i finska skolor. Ibland är det mindre populärt, och kallas tvångssvenska. Svenska språket har på så sätt blivit ett politiskt slagträ i Finland – även om det med Finlands och Sveriges gemensamma NATO-strävanden börjat möta allt svagare motstånd. Vår förening har den stora turen att inte behöva fundera över andra länders politiska språkval. I stället kan vi erbjuda stöd för dem som vill lära sig svenska och för dem som undervisar i det. Det är alltid roligast att vara efterfrågad.

Sverigekontakt arbetade i många år med ett program för svenskstuderande i Finland. Olika kulturprogram turnerade och nådde svenskklassrummen. Sedan 2007 har det finska språkinitiativet svenska.nu arbetat med säte på Hanaholmen, det svensk-finska kulturcentret, med att motivera barn och unga att lära sig och använda svenska i Finland. Deras verksamhet är imponerande och täcker delvis de områden som Sverigekontakt ägnade sig åt för tjugo år sedan. Därför har vårt arbete i Finland tagit sig nya uttryck.

Under sommaren har vi som vanligt haft besök av svensklärarstuderande från universitet i Finland. Ett tjugotal unga språkstudenter har varit på en tre veckor lång kurs på Göteborgs universitet, bara ett stenkast från Dicksonsgatan. Det är numer tradition att de kommer hit till oss och får veta mer om vad vår förening kan erbjuda dem och deras elever i framtiden. Vi brukar alltid ha tur med vädret under de här besöken och även i år gick det utmärkt att dricka kaffe och äta bulle, för vad gör man annars på besök i Sverige?!, i trädgården som är på sitt bästa humör i juni.

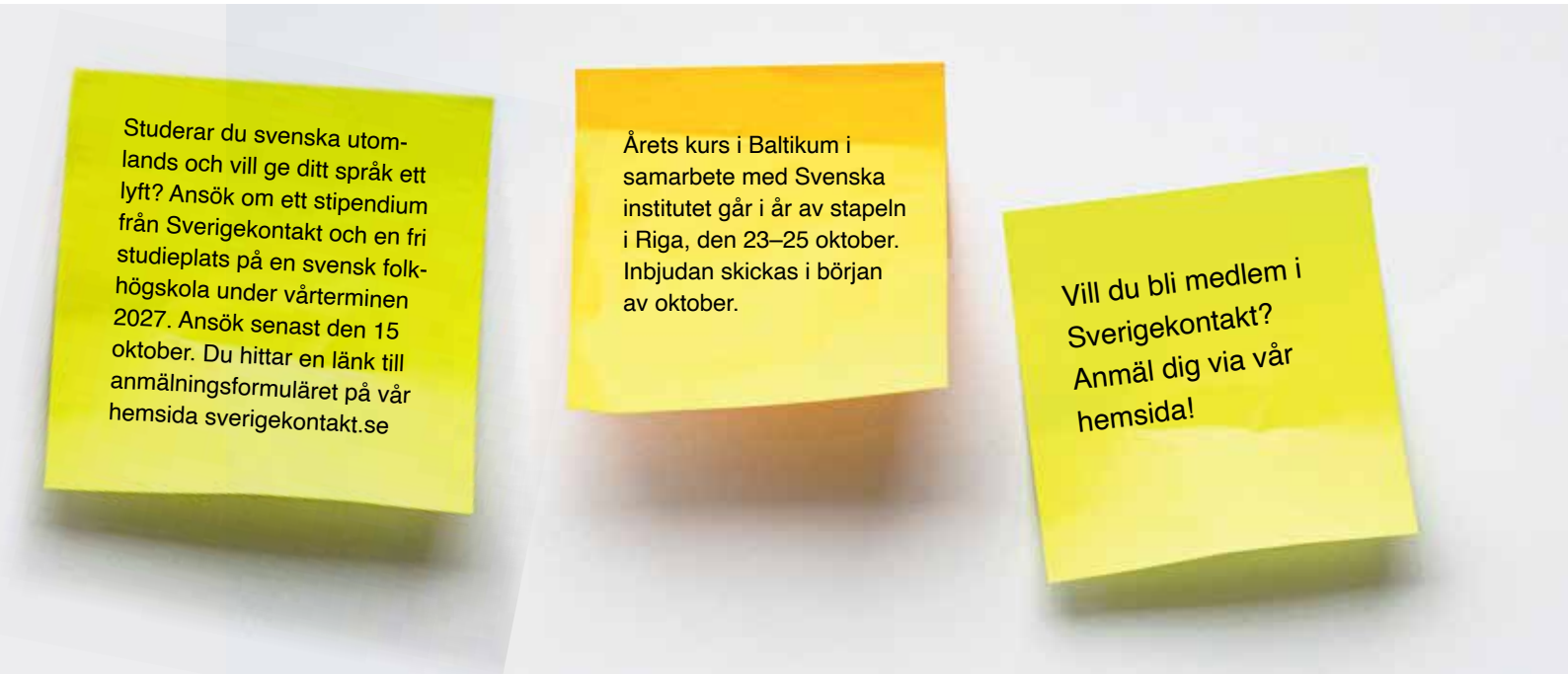
Föreningens ansträngningar för svenskan i Finland kommer också till uttryck i de stipendier som lokalföreningen i Västervik generöst delar ut årligen. Även i år får två finska studerande delta i vår sommarkurs på Axevalla folkhögskola tack vare denna stipendieverksamhet. Västerviks lokalförening sänder också bokpaket till Finland.

Sedan många år har Sverigekontakt samarbetat med svenskläraföreningen i Finland. Vi brukar skicka föreläsare till lärarnas fortbildningsresor i Sverige. Vi deltar årligen på Sverigedagar på Hanaholmen. Slutligen har vår styrelse två medlemmar med finsk bakgrund, vilket ger flera kontaktytor med olika verksamheter i Finland.

Jag hoppas att Vilhelm och Enni Lundström hade varit nöjda om de sett föreningens fortsatta intresse för svenskan i Finland, som det ibland tar sig uttryck vid fikabordet i trädgården på Dicksonsgatan. I det här numret av tidningen möter vi Finland i röster från finska studenter och en recension från Åland.

Sofia Tingsell
generalsekreterare

Sverigekontakt
utges av
föreningen Sverigekontakt

Föreningen Sverigekontakt har medlemmar över hela världen som talar svenska och är intresserade av Sverige, svenskt språk och svensk kultur. Föreningen är en ideell organisation med ursprungligt ändamål att hjälpa svenskar och svenskättlingar i utlandet att bevara kontakten med det gamla landet. Numera är verksamheten framför allt inriktad på att främja det svenska språket i världen.

Som medlem får du fyra nummer av tidningen Sverigekontakt och blir en del av vårt världsvida nätverk. Medlemskap kostar 150 SEK/år. Registrera dig på sverigekontakt.se.

Redaktör och ansvarig utgivare: Sofia Tingsell

Tryck: Tregraf 2026
ISSN 0346-2439

Layout: Designstudio And Yellow

Sverigekontakt
Box 53066
SE-400 14 Göteborg
Tel. 031-81 86 50
info@sverigekontakt.se
Besöksadress: Dicksonsgatan 6

Bankgiro: 420-5670

Sverigekontakt 3/2026
112:e årgången
Lösnummerpris 30:00 kronor.

För ej beställda manus ansvaras ej.

www.sverigekontakt.se

Omslag:
Foto: Sofia Tingsell

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

När vår förening grundades (under annat namn) för snart etthundratjugo år sedan (1908), var det som bekant den stora emigrationen som var den tändande gnistan. Under fem decennier kring sekelskiftet 1900 utvandrade bortåt en och en halv miljon svenskar. Det var mer än en femtedel av Sveriges befolkning. Man behöver bara tänka efter ett ögonblick för att inse att det är häpnadsväckande siffror.

Det hade börjat tidigare, men efter den svåra missväxten 1867 tog utvandringen verklig fart. Detta avtecknar sig som branta toppar i de statistiska kurvor som kan tecknas över emigrationens svängningar. Högst når dessa toppar under 1887. Inpå 1900-talet dämpades utvandringen genom intensiva kampanjer, första världskrigets utbrott och efterhand ändrade bestämmelser för immigration i framför allt Nordamerika. Men det var många som fortsatt bar på drömmen om Amerika.

Massutvandringen upphörde, och missväxt är för de flesta av dagens svenskar ett begrepp som man knappast hört om i sin egen omgivning. Det är ett ord som mest förekommer i rapporteringen från drabbade områden långt borta i världen. För några av oss kanske det ger bibliska associationer.

Årets skördar kan visserligen slå fel av olika skäl även här hemma. Det kan ha varit för torrt, eller det kan ha regnat för mycket. Vi talar om extremväder, och bekymrade lantbrukare intervjuas i etermedierna. Vi får importera mer spannmål än vanligt och får ett hack i handelsbalansen.

I det urbana samhället fortsätter livet mest som vanligt, som om saken inte angick majoriteten av landets befolkning. Det är idag mindre än två procent av Sveriges invånare som arbetar inom lanthushållningen. När emigrationen började i mitten på 1800-talet, var det tre fjärdedelar av alla svenskar som var jordbrukare. Missväxt var förödande.

Få förändringar har varit så genomgripande i det svenska samhället som den omställning från jordbruks- till industrisamhälle som inträffade under 1800- och 1900-talet. Den tog ungefär hundra år, och när det andra världskriget väl var över genomgick landet en rasande snabb utveckling, inte minst i ekonomiskt hänseende. Mot slutet av seklet började även industrisamhället få ge vika för nya strukturer.

Det går fort för medborgarna i ett samhälle att tappa tidsperspektivet. För mina nu rätt vuxna barnbarn är 1900-talet något de mest hört om i skolan. Seklet dessförinnan kunde lika gärna vara medeltiden.

Det är visserligen nu länge sedan jag själv gick i skolan, men vi har ju alla vår skoltid i ganska gott minne, eftersom det är en så omvälvande period under vår mest formativa ålder. För mig och mina kamrater kändes inte 1800-talet särskilt avlägset. De flesta av oss träffade dagligen folk som var födda före 1900.

Även de stora utvandringarna fanns med i medvetandet på ett helt annat sätt än nu. Min egen farfar gav sig iväg till Chicago för att förbereda för familjen att följa efter. Jag har ärvt min fars pass, som låg och väntade på honom som fyraåring i väntan på att farfar skulle ge signalen, men den kom aldrig. Tiderna blev sämre i USA, och det blev för äventyrligt att sända efter hustru och tre barn.

Farfar kom hem i stället, och min fars pass blev ogiltigt utan att ha använts. Han förblev svensk och har vidarebefordrat den nationaliteten även till mig. Däremot tror jag att farfar aldrig riktigt gav upp tanken på att flytta till Amerika, men det stannade vid att han prenumererade på National Geographic och Life.

Slutsatsen av dessa funderingar är egentligen bara att den självklara förtrogenhet med emigrationen som de flesta äldre svenskar i växlande grad känner börjar mattas. Mina erfarenheter delar jag med många andra jämnåriga och kanske även en del något yngre. Efter min generation är nog kontinuiteten bruten.

Däremot har ungefär en femtedel av Sveriges nuvarande befolkning invandrarbakgrund. Det betyder att de antingen själva är födda någon annanstans eller har föräldrar som har flyttat till Sverige. Det är en lika stor andel av invånarna som de svenska emigranterna utgjorde en gång i tiden.

Dessutom finns det idag ungefär 700 000 svenskar som är verksamma utomlands. Även det är ganska många. Räknat som andel av den totala folkmängden är det en tredjedel så många som de svenska emigranterna en gång i tiden. De är idag en viktig avnämargrupp för vår förenings arbete.

Ni önskas alla en framgångsrik skördetid.

Bo Ralph

Ordbok för framtiden

Sedan våren 2026 arbetar Alla Bidniuk och Thomas Rosén på Sverigekontakt med en svensk-ukrainsk, ukrainsk-svensk ordbok. Arbetet förväntas ta drygt ett år och är ett samarbete mellan Sverigekontakt och Svenska Akademien.

Ordbokens historia går egentligen längre tillbaka i tiden. Projektet startades i Ukraina före Rysslands angrepp. När ordboken nu tas upp igen har Alla Bidniuk flytt från Ukraina med sin lilla dotter och bor i Växjö, där hon en tid arbetat på Linnéuniversitetet.

Alla Bidniuk arbetar med databasen.

Thomas Rosén som hela tiden avsåg att leda projektet från Göteborg arbetar vanligen som lektor i slaviska språk på Göteborgs universitet. Under projekttiden arbetar han halvtid på Sverigekontakt.

Kontakter och språk

Det behövs en ukrainsk-svensk (och vice versa) ordbok. Kontakterna mellan Ukraina och Sverige är många. Ukraina är det land i världen dit mest svenskt bistånd går. Och även efter kriget kommer Sverige att delta i uppbyggnaden av landet.

– Det finns bara mindre ordlistor mellan språken idag, säger Thomas. Och med täta kontakter mellan länderna är det viktigt att kunna kommunicera.

Engelska fungerar inte nödvändigtvis så bra som man ibland tror i alla internationella sammanhang. Det finns många svenskar inom näringslivet som samarbetar med Ukraina som vill lära sig ukrainska. Tidigare har man också i större utsträckning kunna klara sig på sina kunskaper i ryska i Ukraina, men i takt med att allt färre samhällsfunktioner kan skötas på ryska, kommer ukrainska att bli viktigare för alla som vill verka i landet.

Ordboken kommer också att behövas i Sverige, åt båda hållen, alltså både till och från svenska. I Sverige bor det nästan 30 000 personer från Ukraina. De behöver lära sig svenska och ordboken kommer att komma till nytta i SFI-undervisningen. Barnen lär sig svenska, men ska gå på modersmålsundervisning i ukrainska. Därför kommer ordboken att komma till nytta också i svenska klassrum.

I Ukraina har svenska länge varit möjligt att studera på universiteten. Studenterna börjar som germanister och läser engelska och tyska, och kan sedan också välja svenska som en specialisering.

På båda sidor om gränserna skulle alltså en ordbok vara till god hjälp för studerande och för dem som arbetar i gemensamma projekt.

– Jag kan berätta om mina erfaren-

heter både som inlärare och som lärare i svenska, säger Alla. En ordbok behövs, för ukrainsktalande har hittills fått förlita sig på ordböcker mellan svenska och andra språk, som t.ex. engelska. De ordlistor mellan ukrainska och svenska som finns idag är inte heltäckande.

Att använda sig av en ordbok mellan andra språk och svenska leder till problem. Ofta går man vilse på väg till rätt ord. Hur vet man till exempel vilket ”ren” det är man ska översätta? Alla berättar om översättarens vedermödor. Så bjuder t.ex. Pär Lagerkvists novell ”Fars rygg” på ett stort antal namn på blommor och växter. Det är typiskt en sorts kunskap som man har på sitt modersmål, men inte på t.ex. engelska, och då fungerar det inte att ta omvägen via en engelsk-svensk ordbok. Man får då ta vägen via bilder ur en flora, men även det kan kräva mer sakkunskap än en lekman i botanik har med sig.

Akuten och blippa

Alla och Thomas är modersmålstalare av varsitt språk och har därför delat upp arbetet mellan sig, så att de, som översättare oftast gör, arbetar till sitt eget språk. Alla skriver alltså översättningarna från svenska till ukrainska, och Thomas dem från ukrainska till svenska.

Allas väg till svenskan började med ett stipendium från Rotary. Hon fick tillbringa en månad i Mullsjö och gjorde studiebesök på svenska myndigheter. Vid den tidpunkten studerade hon till lärare i engelska och franska, och vid hemkomsten lade hon också till svenska.

Thomas studerade slaviska språk i Uppsala i början av 90-talet. Professorn sände ut sina studenter i den slavisktalande världen i god Linnéanda, och från början skulle Thomas resa till Slovenien, men den resan fick ställas in när Balkankrigen bröt ut. Det blev Ukraina och ukrainska i stället.

I ordboksarbetet utgår Alla och Thomas från andra källor, bl.a. källor på andra språk. En försvårande omständighet är att urvalet av ord i de källorna kan vara föråldrade. I den nya ordboken tar man hänsyn till hur frekventa orden är. Ju vanligare ord, desto viktigare att de kommer med. Men det är också viktigt att ta med vokabulär från det svenska samhället. Eftersom de orden ibland beskriver företeelser som inte har någon motsvarighet på andra språk måste de förklaras.

– Jag tittade på ordet ”akutmottagning” i går, säger Alla. Då kom jag att tänka på att det är viktigt att få med ”akuten” också, eftersom det är det alla säger. Om man är i en stressad situation för att det har hänt en olycka måste man ju veta vad akuten är.

– Ord som ”blippa”, alltså att betala med ett kort mot en läsare, måste också vara med, säger Thomas. Om man använder en översättning av den ukrainska motsvarigheten blir det ungefär ’lyfta kortet’. Det riskerar att bli helt obegripligt på svenska.

För att ordboken ska vara så tillgänglig som möjligt, för användare i både Sverige och Ukraina, kommer den att ges ut som en app på telefonen. På så sätt kan man alltid ha den med sig. Alla säger att hon fortfarande arbetar på bokstaven A, men materialet kommer att börja ges ut innan ordboken är helt färdig. Det är många som väntar på den lilla ikonen i telefonen.

Bo Ralph och Thomas Rosén

Finska studenter i Göteborg

Vid Göteborgs universitet ger Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi varje år en kurs för finska studenter som vill utveckla sin kommunikativa förmåga i svenska.

Kursen heter *Praktisk svenska för studenter med finska som modersmål,* men kallas kort och gott *Nordkurs*, efter det nordiska nätverk den är en del av. Nordkurs har sedan 1955 gett kurser i de nordiska språken och litteraturen i Sverige, Finland, Danmark, Norge, Island och Färöarna. Studenter vid nordiska universitet kan söka kurser i ett annat nordiskt land än det de bedriver sina ordinarie studier. Kurserna stöttas ekonomiskt av Nordiska Ministerrådet, och de studenter som antas till Nordkurs får ett vistelse- och resestipendium för kursen.

Nordkurs i Göteborg ges varje år mellan mitten av maj och mitten av juni, och riktar sig till studenter med finska som modersmål som studerar vid finska universitet. Varje år tar vi emot ungefär 25 studenter. De har läst svenska vid sina universitet i Finland och de har oftast en mycket god teoretisk kunskap i svenska språket, men många av dem kommer från delar av Finland där det finns mycket få möjligheter att prata svenska. På Nordkurs i Göteborg har studenterna däremot stora möjligheter att kommunicera på svenska, både på och utanför universitetet.

Nordkurs syftar till att studenterna ska utveckla sina kunskaper i svenska språket, med ett särskilt fokus på kommunikativ kompetens, men också att de ska fördjupa sin kunskap om aktuella utvecklingstendenser i

svenska språket. Undervisningen består av föreläsningar och workshops om, till exempel, förändringar och trender i dagens svenska, hur nyord kommer in i *Svenska Akademiens ordlista*, om runstenar och om flerspråkighet.

Nordkurs examineras i form av olika skrivna texter och muntliga samtal. I det boksamtal som utgör en av de muntliga examinationerna diskuterar studenterna böckerna *Sverigevänner: historien om hur pappa och jag försökte bli svenskast på Tjörn* av Arash Sanari, *Vem har sagt något om kärlek? Att bryta sig fri från hedersförtryck* av Elaf Ali och *Finnjävlar* av Kristian Borg. Gemensamt har böckerna att de ger olika utifrånperspektiv på samtidens Sverige. En av de skriftliga examinationerna består av en text i form av en krönika på temat *Svenskan och jag.*

Slutligen ingår det i kursen att lära känna Göteborg med omgivningar, och vi gör några guidade turer i form av stadsvandring i Göteborg, utflykt till Botaniska trädgården, besök på Konstmuseet och utflykt till Marstrand med promenad runt ön och besök på fästningen, och vi besöker också Sverigekontakt på Dicksonsgatan, där höjdpunkten var när studenterna fick välja några skönlitterära böcker att ta med sig hem.

Text: Marie Rydenvald

Västerviks lokalförenings stipendium till Nuckö

Sverigekontakt Västerviksföreningen har för sjätte året tilldelat en elev ett stipendium på Nuckö gymnasium i Estland. Tidigare stipendiater har för 2021 varit Kathrin Vähi, för 2022 Pavel Zelenov, för 2023 Simona Treialt, för 2024 Kaspar Sume och för 2025 Merel Arunurm. Vi är glada att skolan även i år har en kandidat som förtjänar ett stipendium.

Årets stipendiat heter Marliin Tadr. Enligt rektor Laine Belovas har Marliin breda kunskaper, stor studiemotivation och en stark vilja att lära sig. Hon utmärker sig inom både humanistiska och naturvetenskapliga ämnen och har nått framstående resultat i flera ämnestävlingar och olympiader, bland annat i modersmål och biologi. Hon har även varit en del av skolans vinnande lag i De Kloka Elevernas Akademi, som i år vann första plats i länet och representerade vår skola i den nationella tävlingen.

Marliin är en naturlig ledare och har som klassordförande tagit stort ansvar och bidragit till klassens framgångar i alla gemensamma aktiviteter. Hon är kreativ och musikalisk och till exempel sjungit Luciasånger på Sveriges ambassad i Tallinn, vunnit skolans ämnestävling i samband med svenska veckan år 2026 och hjälpt till att ta emot skolans svenskspråkiga gäster.

Marliin ger följande beskrivning av sig själv.

”Jag valde att studera vid Nuckö Gymnasium eftersom skolan erbjuder många fritidsaktiviteter, elevhem och möjligheten att lära sig svenska. Jag har varit intresserad av Norden sedan barndomen, och tiden i Nuckö har öppnat många dörrar för mig. Jag kan nu tala svenska, har fått svenska vänner och har möjlighet att bo och studera i Sverige. Jag började läsa svenska först när jag började på gymnasiet.

Jag är uppvuxen i centrala Estland men bor nu i Tartu tillsammans med en vän från Nuckö Gymnasium. Vi pratar svenska hemma, vilket betyder mycket för mig eftersom ingen i min familj kan språket.

Jag har besökt Sverige två gånger. Under en språkresa fick jag uppleva Stockholm, Sigtuna och besöka svenska gymnasier. Genom skolan har jag också fått svenska vänner. Dessa erfarenheter har stärkt min önskan att bo och studera i Sverige i framtiden.

I höst söker jag till läkarprogrammet vid Tartu universitet. Mitt mål är att bli akutläkare, ett intresse som väcktes under en kurs i första hjälpen. Vid sidan av studierna ägnar jag mig åt bland annat innebandy, cykling, konst, sömnad, dans, poesi och musik. Jag har sjungit i tolv år, deltagit i skolmusikaler och haft framgångar i uppläsnings- och biologiolympiader. Jag är också med och arrangerar ungdomskonstfestivalen Kunstikompott och tycker om att utmana mig själv genom långa vandringar.

Social rättvisa är viktig för mig. Jag anser att alla människor ska kunna leva ett värdigt liv, oavsett kön, sexuell läggning eller etnicitet. Jag engagerar mig också i frågor om mänskliga rättigheter och anser att det är viktigt att omvärlden arbetar för att skydda civila och motverka allvarliga övergrepp i konflikter.”

Genom möjligheten att få ett stipendium stimuleras eleverna att lägga extra energi på att lära sig svenska. Från Sverigekontakt Västerviksföreningen gratulerar vi Marliin till stipendiet.

Text: Jorid Williamson & Kjell Westerlund

Svenskan och jag

Här berättar tre finska svenskstuderande som deltagit i en sommarkurs i svenska på Göteborgs universitet om sin relation till det svenska språket under temat *svenskan och jag.*

Vad händer när jag säger fel?

När jag kom till Göteborg i början av Nordkurs var jag ganska nervös. Jag hade bara läst en kurs i svenska under våren och funderade mycket på om min svenska verkligen skulle räcka till i vardagen. Skulle jag förstå vad människor sa? Skulle jag våga prata? Och kanske viktigast av allt: hur skulle jag reagera när (inte om, utan när) jag gjorde fel i en verklig situation?

Redan under de första dagarna märkte jag att verkligheten inte alls motsvarade mina farhågor. När vi hämtade nycklar, frågade om praktiska saker, besökte affärer och deltog i olika aktiviteter fungerade kommunikationen bättre än jag hade väntat mig. Visst gjorde jag misstag, och ibland saknade jag ord, men samtalen fortsatte ändå. Ingen verkade bry sig särskilt mycket om att min svenska inte var perfekt. Jag märkte också att jag ofta var så upptagen av själva samtalet att jag inte hann tänka på mina språkliga misstag. I stället för att fokusera på om jag hade använt rätt ord eller grammatik började jag lyssna på vad den andra personen berättade, tolka kroppsspråk och fundera på hur jag skulle föra samtalet vidare. När min uppmärksamhet riktades mot kommunikationen i stället för mot mina egna fel kändes det plötsligt mycket lättare att prata svenska.

Ett ögonblick som jag fortfarande tänker på var när vi spelade *Alias* på svenska i vår konversationsgrupp. Spelet var stundvis ganska svårt, eftersom många ord var obekanta för mig. Samtidigt insåg jag något ganska roligt: det finns säkert många ord i den finska versionen av *Alias* som jag inte heller skulle kunna förklara. Den insikten gjorde mig lugnare. Jag behövde inte kunna allt. Det viktigaste var att försöka kommunicera. Efteråt började jag fundera på hur ofta vi kopplar språkkunskaper till hur många ord vi kan eller hur korrekt vi uttrycker oss. *Alias* påminde mig om att språk egentligen handlar om något annat. Även när det exakta ordet saknas kan man ofta hitta ett annat sätt att uttrycka sin tanke. På så sätt mindes jag något som lätt glöms bort när man lär sig språk: kommunikation bygger på en gemensam vilja att förstå och bli förstådd.

Under veckorna i Göteborg började mitt förhållande till svenskan förändras. Tidigare hade svenskan i min vardag nästan alltid varit kopplad till skolan: lektioner, kursböcker, uppgifter och tentor. Jag använde språket främst för att lära mig om svenska, inte för att faktiskt leva på svenska. I Göteborg fick jag för första gången uppleva hur det känns när svenskan blir en naturlig del av vardagen. Jag använde språket bland annat i affärer, på restauranger, under utflykter och i samtal med människor omkring mig. Efter hand märkte jag att jag inte längre översatte allt till finska i huvudet. Eftersom jag och min rumskamrat oftast kommunicerade på engelska blev jag ibland förvånad över att svenska ord dök upp i tankarna före de engelska. Det var en liten förändring, men för mig kändes den betydelsefull.

En föreläsning om flerspråkighet fick mig också att reflektera över mina egna erfarenheter under kursen. Många av de perspektiv som presenterades under föreläsningen var bekanta för mig sedan tidigare studier, men under veckorna i Göteborg fick jag möjlighet att uppleva dem i praktiken. Jag växlade dagligen mellan finska, svenska och engelska, och jag märkte också att svenskan krävde mindre ansträngning än tidigare. Det gjorde de teoretiska diskussionerna om flerspråkighet mer konkreta och personliga. Plötsligt handlade de inte bara om forskning och begrepp, utan också om min egen vardag.

När jag nu ser tillbaka på Nordkurs inser jag att det mest värdefulla var att få uppleva svenska som en naturlig del av vardagen. Efter fyra veckor i Göteborg känns språket både mer verkligt och närmare mig själv.

Text: Anna Inkeroinen

Det viktigaste är inte att prata perfekt

I början av Nordkurs kändes det kul att få höra så mycket svenska, för jag kommer från en mindre stad i östra Finland, där man nästan aldrig har möjlighet att använda sina språkkunskaper i svenska. Det vill säga det kändes spännande att höra språket på flygplatsen, i mataffärer, på spårvagnar och bussar. Jag lade märke till olika slags dialekter och ord som jag hade aldrig hört i Finland, och jag försökte memorera så många som möjligt. Samtidigt funderade jag på mitt eget sätt att tala, och om man här i Göteborg skulle förstå mig på grund av min finlandssvenska dialekt och olika slags finlandismer. Ändå försökte jag våga tala svenska i alla möjliga situationer, även om tanken var lite oroväckande.

I gymnasiet blev jag intresserad av svenska och valde att skriva den i studentexamen. Det var inte alltid lätt för mig att studera svenska och jag betvivlade ofta mina kunskaper. Redan då märkte jag att jag förstår skriven och talad svenska väl men har svårigheter med att skapa språk själv i kommunikativa situationer. Det här ledde till osäkerhet med att använda språket muntligt i klassrummet och vardagen, även om mina betyg i svenska var höga. Jag var också osäker på om jag skulle vilja fortsätta mina svenskastudier i universitet, för jag aldrig hade känt mig självsäker i mina kunskaper. Lyckligtvis vågade jag ta svenska som mitt biämne, för mina kunskaper har ökats mycket under mina studier.

Under Nordkurs har vi varje dag skrivit en loggbok där vi diskuterar iakttagelser vi har gjort om språket här i Göteborg. Någonting som jag har lagt märke till är människornas olika dialekter och hur det går att förstå dem. Det här hade jag svårigheter med i början av kursen. Under dessa fyra veckor har min förståelse av olika dialekter dock förbättrats. Samtidigt har mitt eget mod att tala ökat för att jag har fått höra olika sätt att tala på. Det här modet har påverkat min spontanitet med språket också. I början av resan vågade jag

inte säga något på svenska utan att planera det i förväg. Det här har varit en konkret förändring i min språkanvändning, som jag är stolt över, även om det inte betyder att allt jag vågar säga är korrekt svenska.

Under kursen fick vi lära oss om svenskt uttal och olika svenska dialekter samt olikheter med språkanvändning i Finland och Sverige. Dessa föreläsningar påverkade mina tankar om hur jag själv talar svenska. Föreläsningen som behandlade finlandismer och kommunikationsmönster tydliggjorde att den svenska som jag talar skiljer sig ganska betydligt från sverigesvenskan. I början av kursen skämdes jag mig över detta men över kursen och veckorna i Göteborg har jag blivit stolt över det.

Mitt mål inför veckorna i Göteborg var att bli modigare med min svenska. Nu när slutet av resan närmar sig kan jag ärligt säga att jag har uppnått mitt mål. Redan under mina första dagar i Sverige försökte jag minnas att den här resan är en unik möjlighet att använda och bygga mina språkkunskaper speciellt eftersom jag kommer från östra Finland där språket hörs inte så mycket. En sådan möjlighet att få bo, studera, resa och leva i Sverige med 24 andra unga finländare kommer jag inte att få igen. De erfarenheter och kunskaper som den här resa har gett mig kommer jag minnas för resten av mitt liv.

Text: Jonna Leväniemi

”Är du finsk?”

Frågan fick jag efter två meningar under en konversation ute i stan på första veckan jag anlände till Göteborg. Första dagen i Göteborg var egentligen ganska märklig. Jag hade precis kommit från Norge, och det kändes som att norskan fortfarande satt fast i huvudet. När taxichauffören pratade med mig visste jag plötsligt inte riktigt vilket språk jag skulle svara på. Svenska, norska eller engelska? Jag hamnade i något sorts språkligt baklås där alla språk fanns samtidigt men inget av dem kom ut helt rätt. Det var lite ironiskt. Jag är ju finlandssvensk. Svenska har nästan alltid varit en del av mitt liv. Ändå fick de första dagarna på Nordkurs i Göteborg mig att fundera över något som jag kanske aldrig riktigt tänkt på tidigare: vad betyder det egentligen att tala riktig svenska?

När Nordkurs började märkte jag snabbt att jag kunde följa undervisningen utan några större problem. Trots det dök det samtidigt upp ord som jag aldrig hört tidigare. Jag minns att jag reagerade på vissa uttryck som klasskamraterna bad mig att översätta men som var nya för mig, till exempel ordet ”rabatt” som vi hörde av guiden på Botaniska trädgården. Först tänkte jag att det betyder en rabatt på något men senare lärde mig att man kan också mena någonstans man kan plantera växter och blommor. Det är ändå lite roligt att upptäcka att det fortfarande finns saker att lära sig i ett språk som jag trodde att jag redan kunde ganska bra.

Under kursen pratade vi flera gånger om finlandssvenska och sverigesvenska. Före kursen hade jag nog mest sett dem som olika varianter av samma språk. Finlandssvenskan har en massa ord som är omformade från finska ord som folk i Sverige skulle troligtvis inte förstå. På föreläsningen om finlandismer och kommunikationsmönster lyftes bland annat fram att svenskan i Finland och Sverige har utvecklats i olika samhällen och under olika historiska förutsättningar. Det märks ibland i ordval, uttal och uttryck, men också i hur man förhåller sig till språket.

En av de märkligaste upplevelserna under kursen var egentligen något väldigt vardagligt. Jag var ute med några vänner och sa bara några meningar innan någon frågade: ”Är du finsk?” Först blev jag nästan lite förvånad. Vi pratade ju svenska. Hur kunde de höra det så snabbt? Men efter kursens föreläsningar om uttal började jag förstå att det finns många små detaljer som avslöjar varifrån man kommer. Betoning, tonaccenter och olika sätt att uttala vissa ljud är sådant som man sällan tänker på själv, men som andra hör direkt. Samtidigt började jag fundera på varför jag från början hade satt som mål att ”låta mer svensk”. Ju längre kursen har gått, desto mindre säker har jag blivit på att det egentligen är ett mål jag behöver ha. Att vara finlandssvensk betyder ju inte att min svenska är sämre svenska. Det är bara min svenska.

Text: Netta Heiskanen

Det handlar om att leva

Anteckningar om litteratur

Blicken irrar iväg ut över sjön. På motsatta stranden tar skogen vid, upp längs höjderna. Cumulusmoln dröjer likt jättar bak horisonten, himlen är blå och världen full av sagor. Hundar skäller, röjsågar gnor, en fågel kvittrar, tornfalken i skyn.

Blicken fastnar än här, än där. Jag har, likt miljoner andra, tillbringat tre timmar på bio den här sommaren. Nu är viken jag ser inte Egeiska havet men i fantasin angör skeppen och män tar sig tvekande iland, ruskar obalansen ur lemmarna, fortsätter uppåt slänten. Vart har gudarna fört dem?

Odysséen, eller *The Odyssey* som filmen heter, gick i Christofer Nolans regi upp på repertoaren. Det har blivit en Homerossommar, mängder av skribenter har satt sig vid tangentborden. Odysseus, Athena, Penelope och Telemachos har kretsat kring varann i detta drama om krig, trauma, svek, främlingskap, kärlek, väntan, familj, tillhörighet, hämnd, försoning, antikvariatspriserna har stigit och kanske tänker män just nu mer på Troja än på romarriket …

Falken spanar in en sork, ryttlar och dyker. Själv går jag längs minne och bokhyllor på jakt efter spår kring det 2700-åriga dramat.

En del ser i Odysseus en krigsförbrytare med PTSD och mycket lidande på samvetet, en del en man som irrat bort sig i livet, evig främling, andra fokuserar på hustrun Penelopes kärlek och väntan, hennes list för att slippa undan friarnas krav medan åter andra tänker på sonen Telemachos längtan efter sin far, hans kamp i vuxenblivandet. Ingen av människans styrkor eller svagheter lämnas därhän, ingen är ren. Så i filmen, så i originalverket. Och så också i den stora vidarediktningslitteratur som uppstått.

Mest känd i vår samtid är förstås James Joyces *Ulysses* (1922), om en dag i en något avdankad Dublinbos liv. Leopold Bloom vandrar omkring i staden, planlöst, melankoliskt. Han är bland mycket annat en som gått vilse i sig själv, sitt liv, sin tid, bedragen och ömklig men ändå vi alla.

Och det gör berättelsen stor och lockande. Historien förändras, samhällen förändras, teknik försvinner och ny kommer till, ändå är så mycket evigt. Vi gläds och lider, älskar och hatar, väntar och sviker i oändligt varierade mönster. Gudar, omständigheter, yttre och inre krafter ger oss styrka, förgör oss, vi är smarta nog att komma undan men ibland lite väl smarta, och bakslaget kommer obönhörligen.

En av Eyvind Johnsons stora romaner är *Strändernas svall* från efterkrigsåret 1946. Den mångförslagne är på väg hem, han plågas av åren utanför Trojas murar, förstörelsen och mördandet men handlar också om hans längtan och hur han inför sig själv och inför åhörare formar berättelsen om sina resor. Vad är mest spännande att höra om, sprutande vulkan och ras av stora stenar från ett berg eller att en enögd jätte, son till Poseidon, äter upp manskap och kastar klippblock omkring sig? Att männen betedde sig som svin hos Kirke eller att hon var en gudinna som såg det och verkligen förvandlade dem till grymtande, borstiga och bökande galtar? Vad skulle vi vilja höra vid lägerelden?

Och på tal om Kirke: den amerikanska författaren Madeline Millers roman *Kirke* (2018, på svenska 2019) berättar om henne, lyfter henne ur Homeros grepp och ger henne egen gestalt som kvinna, häxa, med genomskådande makt och styrka. En sorts omdiktning som närmast är en egen genre. Författaren finner utrymme för andra tankar och berättelser, ser genom ett filter skapat av en ny tid. Författare som omgestaltar välkända öden ger dem ytterligare djup, hämtade från sig själva, och ur sina författarskaps bärande teman.

I *De sju dödssynderna* (1941), Karin Boyes postuma diktsamling, finns dikten ”Odysseus vid masten”. Den handlar om övermäktig frestelse, de löften vi vill höra men vet är livsfarliga. Han har låtit besättningen binda honom vid masten, han vill höra sirenernas ljuva sång. Ingen kan motstå den, den som lyssnar dör. Männen beordras proppa öronen med vax och ro genom varelsernas sund. Själv lider han, vill komma loss men ingen hör och de kommer genom.

I Karin Boyes dikt får han lyssna till och anamma allt ”som hörs och syns och känns”, får tillgång till livets innersta kunskaper och känslor och han gläds. Men när upplevelsen försvinner brister han …

Ännu en minut, så är allt hopp ute.
Ännu en minut, så är eldporten sluten.
Allt ska jag ha mist, som en stympad och bländad.
Vilda förtvivlan i den sista minuten.
… och ingenting återstår mer än bottenlös sorg:
Bunden vid masten
skakande av gråt
hänger jag sanslös,
febervåt.

I Lars Forsells vackra och melankoliskt mångtydiga dikt ”Kort efter Odysseus´hemkomst, Penelope” för den troget väntande hustrun ordet. Hon har motstått alla frestelser, förtvivlat över sin mans frånvaro och nu är han hemma. Eller: vem är det som kommit hem?

Hans hand som grep efter min,
hur svärdet som en orm högg efter den …

minns jag. Den andres glupska mun,
den tredjes goda ögon
med det lustiga märket över det vänstra.

Blodsprängt, rödsmort … Vad sker nu?
Hård vind mot klippan. Måskrax. Död efter död.
En gång var ensamheten en dans
och saknaden en flöjt
och väntan vackrast bland friare.

Den blinde siaren Teiresias sade åt Odysseus att när han kom tillbaka skulle han bege sig inåt landet med en åra över axeln, gå tills folk frågade varför han bar på en kastskovel. Då skulle han, befriad från havet, vilsenheten, främlingskapet, köra åran i jorden och bege sig ”hemåt igen och hedra med festhekatomber/alla de salige gudar, som bo i/himmelens rymder,/en efter en.” (*Odysséen*, elfte sången. Erland Lagerlöfs översättning, utgiven 2012 av Jan Stolpe, kommenterad av Jesper Svenbro.)

Är det så? Kan vi finna ro? En sak är säker: litteraturen och människans nyfikenhet vilar aldrig. Nya tolkningar, nya vinklingar kommer. Ithakas skeppsbyggare och vapensmeder tar mått efter nya ritningar. Tornfalken dyker, reser snart till annat land men kommer åter till våren. Lite äldre, med nya erfarenheter.

Arne Johnsson är poet, litteraturkritiker, bosatt i Örebro. Han har tidigare i många år arbetat som bibliotekarie vid Lindesbergs bibliotek. Arne Johnsson har ofta medverkat vid språkdagar och konferenser arrangerade av Sverigekontakt och/eller Svenska institutet. Han skriver regelbundet om poesi och annan litteratur i Sverigekontakt.

Flerspråkiga fyrbenta familjemedlemmar

Forskningsfältet Family Language Policy (FLP) handlar om flerspråkighet i familjen, och de språkliga val som görs i fråga om vilka språk som används med vem, men också när och hur språken används, det vill säga vilken språklig policy man har i familjen. Forskningsfältet behandlar människorna i familjen men omfattar inte språkanvändningen med eventuella sällskapsdjur.

Trots att sällskapsdjur i flerspråkiga familjer ofta tillskrivs en egen flerspråkig kompetens, finns det i princip ingen forskning om detta. Över huvud taget är forskningen om kommunikation mellan människor och djur sparsam, men jag ska ändå ge några exempel på hur språk kan användas med sällskapsdjur i flerspråkiga familjer.

Under arbetet med en forskningsstudie då jag intervjuade flerspråkiga ungdomar med en svenskspråkig bakgrund i utlandet om deras språkanvändning kom vi att tala om familjens hund. Familjen bor i ett franskatalande land och pratar mestadels svenska hemma, men under samtalet framkom det att familjen däremot huvudsakligen pratar franska med hunden.

Marie: När vi pratade sist sa du att ni pratade franska med er hund Blanche och jag undrar varför ni gör det?

Linus: Orsaken till att vi pratar franska med Blanche är för att hon redan hade lärt sig franska ord från sin förra ägare som *assis* [sitt] och *coucher* [ligga] å sånt där. Hon var inte nyfödd när vi fick henne, utan hon var kanske fyra månader så hon hade redan lärt sig dom orden.

Marie: Händer det någonsin att ni pratar svenska med henne, till exempel när ni gullar med hunden pratar ni svenska med henne då eller?

Linus: Jo ibland pratar vi svenska och jag vet att mamma pratar svenska med hunden när hon blir så riktigt arg på henne.

Sällskapsdjurens flerspråkighet speglar troligen våra egna föreställningar om flerspråkighet liksom de språkliga miljöer vi vistas i. Om vi tar hundar som exempel är det inte ovanligt att majoritetsspråket används för kommandon, det vill säga ord som *sitt, ligg, kom hit, gå fo*t. Med andra ord precis det som gäller för Blanche. En orsak till detta kan vara samspelet och respekten för andra människor. Det är inte givet att alla är så förtjusta i hundar, eller kan vara rent av rädda, och därför inte uppskattar stora uppsluppna okopplade hundar, hur snälla dessa hundar än må vara. Vid möten med andra människor på hundpromenaden kan det med andra ord ta bort en del oro om kommandot uttalas på majoritetsspråket och därigenom tydligt förmedlar vad som förväntas av hunden. En god vän till mig får illustrera situationen. När hon är ute på promenad med sin hund Stina och möter andra, oavsett om de har en hund med sig eller inte, pratar hon automatiskt uteslutande franska, men efter mötet när ingen är i närheten växlar hon direkt över till svenska.

Blanche i exemplet ovan hade med sig franskan då hon kom till familjen, och man valde att låta henne fortsätta på det språket. Detta speglar med stor sannolikhet vår egen inställning till flerspråkighet och språkinlärning, snarare än hundars förmåga att lära sig språk. Vi vet inte mycket om hur djur förstår mänskligt språk, och vi vet ännu mindre om deras förmåga att skilja mellan olika mänskliga språk. Det vi har att gå på är hur djuren beter sig och om de reagerar enligt våra förväntningar även om olika språk används. Kanske tyckte Blanches familj att det var onödigt komplicerat för henne att lära sig ytterligare ett språk när familjen faktiskt kunde prata med henne på franska. Undantaget var när mamman i familjen blev riktigt arg. Som de flesta av oss nog har erfarit är det svårt att bli riktigt arg, och gorma och ryta, på ett språk som man inte helt bottnar i.

Hunden Stina, som jag nämnde ovan, fick däremot lära sig två nya språk. Stina kom ursprungligen från en spansktalande familj, men adopterades av en familj där svenska och franska talas. De beslutade sig för att lära Stina både svenska och franska, och inlärningen underlättades av att de hade vissa kunskaper i spanska. Till en början uttalade de kommandona på spanska och upprepade dem direkt på franska. Detta, menade familjen, handlade inte bara om språkinlärning utan också om att Stina skulle känna sig trygg om spanska användes till en början. Vad Stina kände kan vi aldrig få veta, och tillvägagångssättet kanske snarast säger något om våra egna språkliga föreställningar om att modersmålet om möjligt med fördel används för att stötta inlärning av nya språk. Svenskan slussades sedan gradvis in i Stinas liv medan spanskan slussades ut. När Stina kom till familjen hette hon *Augustina*, och det sista steget i utslussningen av spanskan kan sägas ligga i förkortningen av namnet till *Stina*, för på spanska kan inte ett ord börja på <s> följt av en annan konsonant. Det ska sägas att Stina är en alldeles förtjusande och mycket trygg hund, som villigt låter sig gosas med oavsett språk.

Med djurens flerspråkighet är det nog så att de helt enkelt får hänga med i familjens flerspråkighet. Det som fascinerar är att även om familjemedlemmarna kodväxlar beroende på sammanhang och miljö och även om olika familjemedlemmar kanske väljer att prata olika språk, förefaller djuren ändå förstå och (oftast) vara med på noterna.

Text: Marie Rydenvald

Marie Rydenvald är forskare verksam på Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet. Hon arbetar främst med flerspråkig språkanvändning bland barn och vuxna, och hur flerspråkighet används inom familjen. Marie Rydenvald är också bosatt i Schweiz sedan drygt 20 år. Marie Rydenvald skriver återkommande krönikor om flerspråkighet i familjen i Sverigekontakt.

Lägerdeltagare sommaren 2026

Svenskt språkläger på Runö för estniska elever

– Var försiktig! Du kan bli fast.

Det sägs att Runös historia började med att ett skandinaviskt vikingaskepp blev fast i tidvatten i Runös kust. Var försiktig – samma sak kan hända dig! Du kan också bli fast om du besöker Runö, en ö som ligger i Rigabukten och tillhör Estland.

Nu är jag där igen, stiger i land på Runö. Den här gången gäller det ett språkläger i svenska och med mig är det tjugofyra andra resenärer från fem olika skolor – Abja Gümnaasium/Gymnasium, Emmaste Põhikool/Grundskola, Käina Kool/Skola, Noarootsi Kool/Nuckö Skola och Tallinna Kristiine Gümnaasium. De flesta har aldrig varit på ön. I sammanlagt blir vi tjugonio personer – runöbor väntar redan i Ringsu hamn.

Det är i början av juni, datumen är 8–13 i den sjätte månaden och året är 2026. Külli och Marika välkomnar oss med skylten Välkommen och vi känner oss verkligen välkomna. Skylten får sedan sin plats i tvättlinan och efter det på väggen i sovsalen för att vara skyddad mot nattens fukt och möjliga stormar. Välkomna känner vi oss ända till slutet av vår vistelse. Härligt!

Lägret är det tredje. Det första språklägret ägde rum i Nuckö/Noarootsi, juni 2022 och det andra i Emmaste på Dagö/Hiiumaa i juni 2025. Personen bakom idén att erbjuda språkläger för elever i estniska grundskolor är Eva-Tiina Põlluste. Det var hon som ledde lägret i Nuckö och efter det tog Emmaste Grundskola med svensklärare Merje Kikas och Ivi Teller initiativet att arrangera studiepass på ett en hel del annorlunda sätt än man lär sig i skolan. Språklägrets tanke är också att presentera stället där det hålls, hittills knutna till estlandssvenskarnas områden, för deltagarna. I tillägg till det spelar fritidsaktiviteter en viktig roll.

2026 är det dags för Runö. Känslan är – nu eller aldrig. Många bitar ska falla på plats för att ett sådant evenemang ska kunna bli i verklighet. Så klart finns det hinder, för det mesta ekonomiska, men som ett team (Külli, Marika och Kai) har vi beslutat oss att förverkliga vår dröm – att genomföra lägret på Runö.

Lägret är roligt. Vi blir skjutsade från hamnen till byn i en öppen lastbil, vilket blir mycket uppskattat av deltagarna för det är roligt, nytt för de flesta och har sina historiska grunder. Tillbaka till hamnen efter lägret har vi samma transportmedel så att man kan njuta av turen två gånger. I tillägg till detta körs vi runt i sådana fordon och vi kan ta en lite närmare titt och få en bredare bild på ön. Alltså sightseeingtur i en öppen lastbil, vilket fint kompletterar rundturen till fots som hembygdsforskaren Marika Reintam är ansvarig för. Ön var ju svensktalande ända fram till 1944 så det är mycket att se och få veta. På nya kunskaper har vi också frågesport på kvällen så det är bäst att lyssna väl på det Marika berättar om. Det är roligt att se hur noga åhörarna lyssnar och antecknar då Marika leder turen. De unga åhörarna ser ut som högskolestudenter eller mer än så. Och vinner frågesporten det gör Abja Gümnaasium. Gratulationer!!!

I programmet har vi också de urgamla Runöspelen *pass mjul* och *leik mjul*. Den här gången är det Johannes Halberg som genomför spelen för sporthistorikern Isak Lidström kan inte vara med, men Isak har föreläsning via nätet och förklarar på svenska vad det är för spel det handlar om. Och som man har gjort tidigare i historien syr vi själv våra skinnbollar för spelen. Det är kulturarvsexperten och slöjdläraren, samt biträdande svenskläraren Külli Uustal som undervisar oss hur man gör och får fina skinnbollar. Mjulkovlor, d.v.s. slagträn, har blivit slöjdade tidigare.

Och sedan språket. Så klart har vi svenska som vi lär oss för det mesta och vi gör det genom sång, rörelse och lek, bild och berättelse. Att lära sig svenska är ju huvudmålet. Men det är mer än så. Vi lär oss också lite av runska, det lokala språket talat på ön ända fram till flykten 1944. Nu är det bara några få talare kvar i Sverige som kan runska. Fonetikern och ledaren för runömålets internationella forskargrupp Eva Liina Asu presenterar detta mycket intressans tema.

Det är också annat intressant i programmet – Runö filmkväll, Frida F. Ingesdatters konsert i Runös nya kyrka. Frida spelar både talharpa och orgel. Talharpan hon spelar är bara ett par veckor gammal och hon har själv gjort sitt instrument. Norskan är nämligen talharpamakare och restaurerar också orglar. Liisegårdens löptävling för barn är arrangerad speciellt för oss för vanligtvis äger tävlingen rum i slutet av maj sedan 2018. Lägrets vinnare är Pauliine Amanda Martin från Emmaste Grundskola. Grattis, grattis, grattis!!! De som är snabba kan gå och bada antingen i Limo eller Kuunsi strand. Snabba därför att programmet är späckat.

En extra viktig prägel sätts på våra aktiviteter då vi blir besökta av Runöättade Ellen Jäger och Leif Strömfelt med sin fru Susanne. Så vi känner oss verkligen sammanknutna – nuvarande lägrets deltagare och de som har bott tidigare på ön.

Språkläger är viktiga också för lärare för vi lär oss från varandra, kan byta idéer och samla nya tankar och arbetsknep. För mig personligen har det hittills varit den främsta motivationen att delta. Att sedan praktisera det nya i klassrummet under kommande läsår har gjort mina lektioner mer varierande och allt detta tack vare dessa sammankomster.

Jag är mycket tacksam för att lägret blev av. Man vet ju aldrig när man kan arrangera ett nytt språkläger på Runö. Därför var det extra viktigt att få det gjort i år. Mitt djupaste tack till Külli Uustal och Marika Reintam som gjorde det möjligt att förverkliga drömmen. Det var jättemycket dessa två damer gjorde. Likaså är jag tacksam till svensklärare Kersti Kutser (Abja Gümnaasium) och Merje Kikas (Emmaste Põhikool) som var på lägret med sina elever och undervisade på språklektioner och hjälpte till med mycket annat på plats. Jag är tacksam till Runös kommun och Gätlin Juhken, rektorn i Ruhnu Põhikool. Tack vare dem fick vi bo rimligt.

Lägret hade inte kunnat bli av om vi inte hade vår storstödjare Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning, samt Runöborns Förening. Vi är ytterst tacksamma!!! Utan er kunde det hela inte ha skett. Underbart om man förstår hur viktigt det är och hjälper till ungdomarnas utveckling.

För runöbor var det intressant hur deras besökare ser Runö. Marika ledde temat för att få veta det och det var mycket intressant att tänka på saken tillsammans. Barnen nämde ofta att runöbor är mycket snälla, artiga och säger "Hej!" även till dem de inte känner. Det uppskattades högt och kändes välkomnande. Intressant var också att i kyrkan finns det texter på svenska, likaså ortnamn står i svenska.

På kvällen då lägret är slut skickar en kollega en meddelande där det står att hennes elever inte vill gå och sova utan vill åka tillbaka till Runö. Vad?! Har det redan hänt? Har också de blivit fast som jag? Jag borde ha varnat lägerdeltagarna lite noggrannare i förväg.

Så att tänk först noga innan du stiger i land på Runö. Det kan hända att du blir fast som den första vikingabåten.

Text och bild: Kai Sommer
Svensklärare vid Ruhnu Põhikool/
Runös Grundskola (Som lärare sitter Kai i Pärnu och har för det mesta onlinelektioner med elever i Runö Grundskola)

Ett varmt välkomnande i Rinsu hamn.

Hunner och heruler

Hunner och heruler, goter och samer, vandaler och kelter, franker och anglosachsare, skottar och holländare, romer och iranier, afghaner och somalier. Visst har Sverige alltid varit flerkulturellt – med invandring och bosättning från öst och väst, nord och syd. Vad än den aktuella debatten antyder och vilka regelverk som skapas för samhälle och myndigheter, och vilka försök att ringa in begreppet svenskhet som än görs.

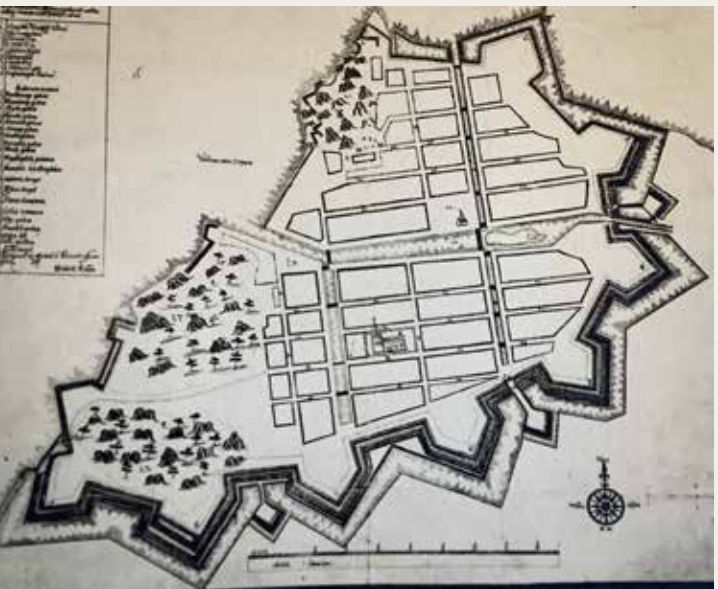
Invånarna på den numera 1572 km långa och som mest 500 km breda landyta som kallas Sverige har alltid bestått av olika etniska grupperingar de första, mörkhyade och blåögda, kom söderifrån från Mellaneuropa och Danmark och så småningom Ryssland, när inlandsisen väl dragit sig tillbaka för tiotusen år sen, och de utgjorde de paleolitiska skandinaverna, jägare-samlare, sen utökande sin verksamhet med säljakt och fiske och så tillkom mesolitiska jordbrukare.

Det finns ju senare en period som explicit kallas folkvandringstiden – den som infaller ungefär under åren 350 – 600, dvs det vi också kallar senantik eller tidig medeltid och då var det stor rörlighet till och i Europa. Orsakerna var sannolikt en mix av överbefolkning, krig, missväxt, behov av ny odlingsmark, försvagande av det romerska riket, klimatförändringar. Soldater hade sysselsättning, handelsmän hade framgångar i skinn-, bärnsten- och honungsbranscherna, giftermål ingicks, plundringståg genomfördes. Orsaker och beteenden märkvärdigt lika dagens. Man vet en del om perioden via historiker som Jordanes och Prokopius, från Nibelungenlied, Völsungasagan och Rökstenen.

Sen följde så småningom medeltidens stats- och stadsbyggnad, och då behövdes expertis från t.ex. Tyskland och Holland – specialistinvandring krävdes för att bygga en stad på en lerig plats vid Göta Älvs mynning, dränera, påla, anlägga kanaler, alléer med holländska lindar, befästningar. (Man kunde önska deras deltagande i dagens evighetsprojekt Västlänken.) Och när Göteborg var beboeligt så fortsatte de att hjälpa till med handel, sjöfart och båtbyggeri, starta banker och handelshus för exporten av koppar, järn, trä, tjära, spannmål. I Stockholm betydde tyska köpmän och handelsmän oerhört mycket för stans ekonomi och styre – kring 1350 var halva befolkningen tyskar. Visby var en tyskdominerad Hansastad. Valloner hjälpte till med järnhanteringen, Louis de Geer som var vän med Axel Oxenstierna blev "den svenska industrins fader" på 1600-talet.

De importerade tankarna var också nog så viktiga. Den franska hovkulturen på 1700-talet icke att förglömma – Gustaf III:s grundande av Operan, Musikakademin, Konstakademin, Vitterhetsakademin och Svenska Akademin – alla efter framför allt franska mönster. Kläder och peruker importerades – till ganska små grupper får man anta – men viktigare var upplysningstidens idéströmningar om tex religionsfrihet. Det vetenskapliga utbytet mellan framväxande europeiska universitet blev väsentligt. Studenter från Sverige reste på årslånga studieresor. Linné disputerade i Holland. Arkitekterna Tessin och Hårleman studerande i Italien och Frankrike.

Och så fortsatte inflyttning av nya grupper, från medeltidens munkar och missionärer blev det senare finnar, ester, romer, judar som byggde upp sina liv och verksamheter här. Gleerup, Gumperts och Bonnier såg till att bokmarknaden fick fart.

Den holländskt byggda staden Göteborg fick nya familjer från Skottland: Dickson, Gibson, Carnegie, Keiller. Trävaruhandlare, bryggare, industriidkare, hamnutvecklare. Namnen hålls levande genom Dicksonska folkbiblioteket och Dicksonska Palatset, Jonsereds fabriker och herrgård, Carnegie Porter, Tjolöholms slott och Överås herrgård. En mera udda specialistinvandring finns i familjehistoriken: laxfiskaren MacDuff – med shakespearska associationer.

Men – icke att förglömma: 1,3 miljoner utvandrade från Sverige från 1830 och nästan ett sekel framåt, framför allt till USA som var ett land i konstruktion och behov av befolkningspåfyllnad.

När världen tillfälligtvis hämtat andan efter 1900-talens världskrig är situationen en annan – industriländerna behövde arbetskraft, och man kammade byar och landsbygd i medelhavsländerna och importerade främst unga män – italienare var först till SKF, jugoslaver och greker och turkar fyllde på den blomstrande verkstadsindustrin. Finnar naturligtvis hela tiden. Och så efter 1970 en ny grupp: asylsökande från krigs- och krisdrabbade områden – Chile, Syrien, Irak, Jugoslavien, Ukraina.

Trots begynnande statliga regler och restriktioner var 1980-talet ett nyfiket och öppet mångkulturellt årtionde. Ny mat introducerades, nya klädstilar, ny litteratur. Ett fantastiskt lärarutbildningsprogram sjösattes: hemspråkslärarutbildningen, med fokus på tvåspråkighet och mångkulturalitet. Sommarkurser i Sverige och lärarfortbildningskurser i Interkulturell kommunikation i Dubrovnik och Prag fylldes snabbt, många skolledare deltog. Forskningscentra inrättades, svenska som andraspråk blev ett universitetsämne. Internationella antologier med namn som Världen i Sverige sammanställdes.

Och sedan hände något: bostadssegregation, skolsystemets omorganisation, den nyliberala egocentrismen och politiska skrämseltaktik, den digitala världens parallella universum förändrade tankemönstren. Klimatförändringarna skapade nya förflyttningsbehov. Kulturella kanonlistor upprättades, försök att definiera "svenskhet" blev politiska slagträn.

Då och då borde man begrunda Esaias Tegnérs dikt Sång den 5 april 1836 där han i en slags katalog benämner framstående kulturpersonligheters idévärldar och de mest citerade raderna lyder:

All bildning står på ofri grund till slutet,
Blott barbariet var en gång fosterländskt:
Men vett blev plantat, järnhårt
språk blev brutet,
Och sången stämd och livet
mänskligt njutet /…/

Text: Ulla Berglindh

Hänt i vår förening

Bokpriser till världen

De svenska utlandsskolorna har en årligen återkommande lästävling: läsutmaningen. I år sände Sverigekontakt två rejäla bokpaket till svenska skolan på Teneriffa och svenska skolan i Johannesburg och Pretoria. Böcker kommer också till Svenska skolan i Milano och till Swedish International School, Estepona. Grattis!

Sommarstipendier

Sverigekontakt stöder utlandssvenska barn med stipendier för en vistelse på lägergården Sparreviken i Bohuslän – så också detta år. Vi hoppas att salta bad och svensktalande nya kompisar gjorde susen för språkutvecklingen. För att komma i fråga för stipendiet ska barnen bo utomlands och följa kompletterande svenskundervisning i utlandet eller motsvarande. Stipendiet söks genom att man hör av sig till oss på mejl – att fundera över till nästa sommar för någon?

Ukrainska stipendiater

Kontoret har under sommaren haft mycket kontakt med Ukraina. I år reser två stipendiater från Ukraina till Axevalla folkhögskola som föreningens gäster. Det är värdefullt att de kommer, men även samtalet innan resan ger uppslag till samarbeten.

Svenska skolan i Boston

När Svenska skolan i Boston firade 50-årsjubileum passade man på att ställa ut samtliga nummer av Sverigekontakt där föreningen hade varit med. Det blev ett par stycken!

Tyska grundskolor

Vi arbetar med en inventering av svenskundervisningen i Tyskland. Trots våra goda kontakter med Volkshochschulen (som motsvarar svenska studieförbund) och andra lärare har vi hittat ytterligare platser där undervisning bedrivs. Särskilt intressant är att svenska undervisas i flera grundskolor, i synnerhet i norra Tyskland.

Möte för utlandslektorer

Det mångåriga, för att inte säga snart sekellånga, samarbetet mellan Svenska institutet och Sverigekontakt fortsätter på många sätt – också genom att generalsekreteraren deltar i den konferens för svenska utlandslektorer som Svenska institutet årligen bjuder in till. I år var konferensen på Skepparholmen utanför Stockholm i slutet av augusti med temat skönlitteratur i undervisningen, och det presenterades av såväl författare som litteraturvetare och journalister. Föreningen Sverigekontakt presenterades också, eftersom många av utlandslektorerna antingen själva fungerar som lärare också för andra än universitetsstudenter eller ingår i nätverk kring svenskundervisningen utomlands och därför är nyckelfigurer också för vår förenings verksamhet.

Yuki Minamisawa från Osaka föreläser

Urbaniseringen av Åland

Bjarne Lindström. *Urbaniseringen av Åland. Från decentraliserad glesbygd till urbaniserad landsbygd*. Meddelanden från Ålands kulturstiftelse nr 10.

För ett halvt sekel sedan var urbanisering ett stort forskningsämne bland svenska och nordiska geografer, men även ett glödhett diskussionsämne i press och bland arga unga studenter. När den cyklande lundaprofessorn Torsten Hägerstrand publicerade en liten bok om Urbaniseringen 1970 fick han kritik för att den sökte förklara men inte fördöma inflyttningen till städerna. Numera har intresset vänts mot stadens inre processer; segregering, kriminalitet och urban geopolitik.

Den åländske kulturgeografen Bjarne Lindström återvänder till den gamla frågan om urbanisering i ett geopolitiskt särfall – det åländska skärgårdslandskapet. Efter 1809 blev Åland en del av Storfurstendömet Finland, en delvis självstyrande del av det Ryska Imperiet, men givetvis helt under rysk militär dominans. I ett skärgårdslandskap med fiske och bondeseglation helt utan något som kunde ses som urbant planterades nu en gigantisk krigsanläggning Bomarsund med ett garnisonssamhälle, Skarpans, som en funktionell tätort. Invånarna kom utifrån, från Ryssland och Finland. Än idag vittnar begravningsområdet om platser för lutheraner, ortodoxa, muslimer och judar. Men Ålands första urbanisering blev kortvarig – Bomarsunds fästning bombades och förstördes 1854, och Ryssland tvingades avstå från militära anläggningar inom Åland.

Med demilitariseringen insåg både ledande ålänningar och den ryska ledningen fördelen av en köpstad på Åland, och 1861 grundades staden Mariehamn, döpt efter tsarens tyskfödda hustru. Men grundarna hade missbedömt stadens möjligheter. Läget i en skärgård, politiskt avskild från Stockholm och perifert i Storfurstendömet men även bristen på verkligt urbana näringar gjorde att Mariehamn stagnerade fram till Finlands självständighet 1917 och Ålands självstyre 1922. Men flera förändringar var på gång. Den nya geopolitiska situationen ledde inte bara till en ökad lokal administration, Mariehamn blev en liten huvudstad i den självstyrande regionen medan rederinäringen urbaniserades med den framgångsrika segelsjöfarten som mest synliga exempel. Någon industrialisering var det aldrig tal om, båtvarven var små och lokala.

Krigsutbrottet 1939 ledde till en plötslig stagnation, främst genom att fartygsflottan reducerades till hälften, men staden växte ändå långsamt genom en viss förortsbildning, medan landsbygden avfolkades. Efterkrigstiden karakteriserades av en omvandling: Fortsatt urbanisering men en så kraftig landsbygdsavfolkning att landskapets befolkning minskade. Allt fler ålänningar sökte sig till Sverige, främst till Stockholms expanderande förorter, vilket inte kunde uppväga det lokala födelseöverskottet. Bristen på kvalificerad arbetskraft löstes i stället genom inflyttning från Finlands urbana svenskbygder till Mariehamn med omnejd. Därigenom fick Åland ett tillskott av människor med skolkunskaper i finska vilket underlättade kontakterna med fastlandet i öster. Åland blev genom utvandring västerut och invandring öster ifrån ett litet nod i ett kontaktnät mellan grannstaterna. Efter 1970 minskar utvandringen till Sverige medan befolkningen ökar i Mariehamn och övriga ”fasta Åland” inom pendlingsavstånd från staden. Det är framför allt tillväxten inom sjöfarten som bidrar till expansionen, men utflaggning till ”bekvämlighetsländer” leder till att endast färjetrafiken med skattefrihet. I likhet med Kanarieöarna och de brittiska Kanalöarna står Åland utanför EU:s punktskatteområde, vilket leder till att en stor del av färjetrafiken mellan Sverige och Finland gör uppehåll inom Åland för att möjliggöra ”tax-free”-inköp. Besöksnäringen får ett uppsving med turister från Sverige och Finland, vilket gynnar hela fasta Åland. Bjarne Lindström sammanfattar: ”Vid ingången av det nya milleniet hade Åland fullbordat sin förvandling från ett på agrarnäringar och sjöfart baserat lokalsamhälle till en urbant präglad tjänste- och serviceekonomi med växande befolkning.”

Åren efter sekelskiftet präglas av en fortsatt exurbanisering, alltså bosättning i stadens närhet. Covidepidemin 2019–2021 innebar ett svårt slag mot det åländska näringslivet, främst givetvis besöksnäringen. Det är inte bara epidemin i sig utan kanske främst de olika och okoordinerade politiska besluten i Helsingfors och Stockholm som slår mot båttrafiken och kontakterna med Sverige.

Efter pandemin har inflyttningen till Åland fortsatt men ändrat karaktär. Nu är det arbetskraft från Baltikum och Östeuropa som bidrar till en ”exotisering” av den hittills svenskspråkiga befolkningen.

Bjarne Lindström sammanfattar den åländska urbaniseringsprocessen med fokus på befolkningen, näringslivet och geografin, alltså förhållandet mellan landskapets olika delar. Många drag av utvecklingen är gemensam med de omgivande staterna. Men Åland avviker i några avseenden. Det ryska inflytandet tar visserligen slut i och med Finlands självständighet (men lever kvar i form av demilitariseringen och ett omstritt ryskt konsulat i Mariehamn). Ålands självstyre är visserligen begränsat (vilket Bjarne Lindström behandlat i flera böcker och uppsatser) men det säregna undantaget från punktskatteavtalet leder till kontakter och arbetstillfällen. Men Lindström menar att Åland står väl rustat inför framtiden.

I en liten bok lyfter Bjarne Lindström fram hur människors beslut om sina val av uppehälle påverkas av olika krafter som leder till rumslig förändring. Åland är ett mikroexempel på samhällets förändring.

Text: Bjarne Lindström

Kommer svenska politiker att ta utlandssvenskarnas frågor på allvar även efter valet?

Inför valet har svenska politiker riktat kampanjer mot de omkring 350 000 röstberättigade utlandssvenskarna. Samtidigt har informationsinsatser riktats till väljargruppen, och utlandssvenskarnas situation har uppmärksammats i svenska medier som aldrig förr.

Inför valet 2026 har utlandssvenskar varit mer synliga i den svenska politiska debatten än på länge. Partier har riktat kampanjer till väljargruppen, medier har uppmärksammat utlandssvenskarnas situation och frågor som länge varit viktiga för svenskar utomlands har fått en plats på den politiska agendan.

Nu återstår den kanske viktigaste frågan: kommer engagemanget att fortsätta även efter valet?

Svenskar i Världen, den ideella och partipolitiskt obundna organisationen som företräder svenskar som bor, arbetar och studerar utomlands, hoppas på det.

– Under våren och sommaren har vi sett ett sällan skådat engagemang från svenska politiker för att nå utlandssvenskarna. Det är glädjande. Nu hoppas vi att det momentum som skapats fortsätter och att frågor som rör svenskar utomlands finns kvar på den politiska dagordningen, säger Cecilia Borglin, generalsekreterare för Svenskar i Världen.

Inför valet har Svenskar i Världen arbetat för att både öka kunskapen om hur man röstar från utlandet och synliggöra de frågor som påverkar utlandssvenskars vardag. Ett av initiativen var intervjuserien Livefika Valspecial, där partiledare och gruppledare från riksdagspartierna fick svara på frågor relevanta för svenskar utomlands. Svaren låg sedan till grund för en valkompass som gjorde det möjligt för utlandssvenskar att jämföra partiernas ståndpunkter.

Organisationen har även publicerat filmer med personliga hälsningar från partierna till utlandssvenskarna, arbetat aktivt med både sociala och traditionella medier. Det har bidragit till att utlandssvenskarnas frågor synliggjorts. Och nu finns en möjlighet att bygga vidare på det.

Bland frågorna som Svenskar i Världen driver finns tillgången till grundläggande banktjänster, smidigare möjligheter att ansöka om pass och bättre förutsättningar att rösta som utlandssvensk. Frågor som får stor betydelse i vardagen för den som är svensk medborgare men bor utomlands.

Och det är här arbetet efter valet börjar.

Utlandssvenskar är samtidigt mer än en väljargrupp. Varje dag fungerar många som informella ambassadörer för Sverige. De bygger internationella relationer, öppnar dörrar för svenska företag, förmedlar kunskap och erfarenheter och bidrar till att stärka bilden av Sverige runt om i världen. För ett litet och exportberoende land är det en betydande tillgång.

Men relationen mellan Sverige och dess medborgare utomlands kan inte bara handla om vad utlandssvenskar kan bidra med till Sverige. Den måste också handla om vad Sverige kan göra för sina medborgare som lever utanför landets gränser.

Nu handlar det om att följa upp de frågor som lyfts, hålla dem levande och se till att engagemanget under valrörelsen också leder till konkreta förändringar.

För det är inte tillräckligt att komma ihåg utlandssvenskar när det är dags att vinna röster.

SVENSKAR I VÄRLDEN

Svenskar i Världen är en ideell och politiskt oberoende organisation som arbetar för att stödja utflyttande och återvändande svenskar. Organisationen är också en remissinstans och bedriver påverkansarbete till nytta för de 685 000 svenskar som arbetar, studerar eller bor utomlands. Organisationen utger utmärkelsen Årets svensk i världen. Mer information på www.sviv.se. Svenskar i Världen finns även på Facebook, Instagram, Twitter och LinkedIn.

Nutidsorientering

Följde du med vad som hände i Sverige under sommaren 2026?

1. Under juni och juli var det många som följde fotbolls-VM. Vilket lag slog ut Sverige ur turneringen?
A. England
B. Schweiz
C. Frankrike

2. Sverige har åter igen fått ett antal nya lagar. Vilken lag är ny för 2026?
A. Det har införts en ny lag som förbjuder kusinäktenskap.
B. En ny lag är att barn och ungdomar under 15 år inte får använda sociala medier.
C. En ny lag säger att det i större städer blir obligatoriskt att åka kollektivt vissa dagar i veckan.

3. På sommaren träffas bland andra politiker och andra beslutsfattare i Almedalen. Var ligger det?
A. I Stockholm
B. I Visby
C. I Ystad

4. Vad heter den nya förbundskaptenen för herrlaget i fotboll?
A. Graham Potter
B. Harry Potter
C. Sebastian Larsson

5. Sverige anses numera som rökfritt. Vad grundar sig det på?
A. Man har konstaterat att inga under 20 år röker.
B. Färre än 5% röker.
C. Rökningen har minskat med 25%.

6. Även alkoholkonsumtionen i Sverige har minskat. Hu mycket ren alkohol dricker en person över 15 år i genomsnitt per år?
A. Ca 5 liter
B. Ca 7 liter
C. Ca 8 liter

7. Det har varit varmt i Sverige i sommar. I Osby i Skåne sattes nytt värmerekord för juni. Hur varmt var det?
A. 34,6 grader
B. 36,8 grader
C. 40,2 grader

8. Många länder är intresserade av att köpa JAS Gripen. Vilket land kommer efter sommaren 2026 att ha beställt och att ha för avsikt att köpa upp till 56 plan totalt?
A. Brasilien
B. Tyskland
C. Ukraina

9. Regeringen fattade ett populärt beslut som började gälla den 1 juli fram till 31 december. Vilket?
A. Priset för kollektivtrafik halverades.
B. Kollektivtrafik till skärgården blev avgiftsfri.
C. En familj med två bilar behöver bara betala trängselavgift för en bil.

10. Två svenska löpare tog silver och guld på EM i friidrott i Birmingham i augusti. Vilka?
A. Wictor Petersson, Perseus Karlström
B. Samuel Pihlström, Andreas Almgren
C. Leo Magnusson, Oskar Edlund

11. Det talas i svensk politik om vandel. Vad betyder det?
A. Att man har svårt att fatta beslut
B. Att beslutsgången är lång inom politiken
C. En persons levnadssätt och skötsamhet

12. *Sommar i P1* är ett populärt radioprogram som sänds varje dag från den 20 juni till den 16 augusti. Vem var lyssnarnas val denna sommar?
A. Eva Armini, lärare och skolledare
B. Anders Eriksson, grundare av Rosa bussarna
C. Robin Lamréus, fallskärmsjägare och brandman

13. Just nu toppar Sirius allsvenskan i herrfotboll. Varifrån kommer laget?
A. Uppsala
B. Värnamo
C. Stockholm

14. Hur har det gått för turistnäringen i Sverige under sommaren 2026?
A. Den har minskat.
B. Den ligger på höga men oförändrade nivåer.
C. Den har ökat.

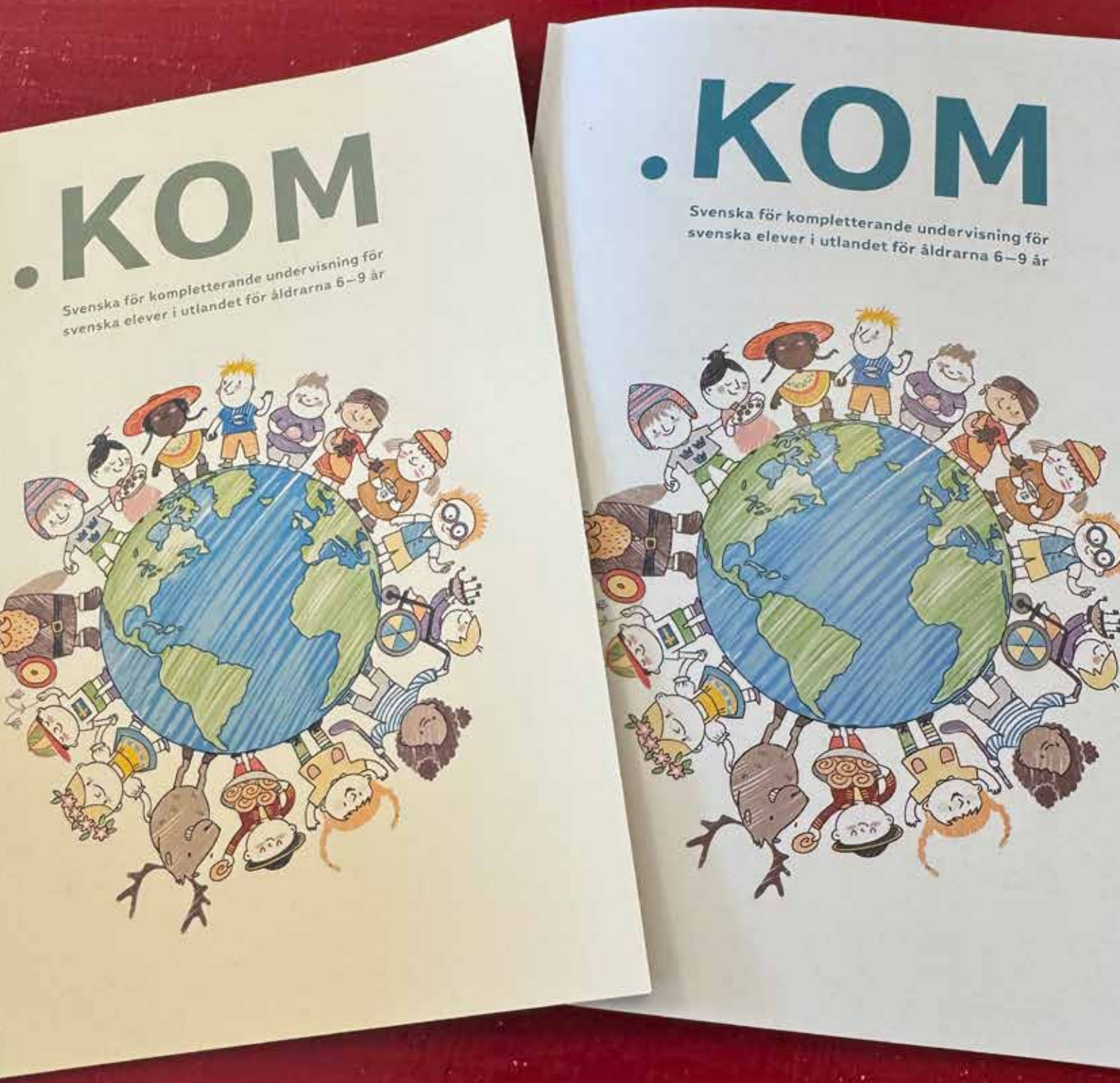
15. Årets Victoriapris 2026 delades som vanligt ut på kronprinsessans födelsedag. Vem fick priset?
A. Ebba Årsjö
B. Frida Karlsson
C. Jonna Sundling

16. På Västanå Musik & Teater spelas Selma Lagerlöfs berättelser på sommaren? Var ligger teaterscenen?
A. Västerås
B. Rottneros
C. Mårbacka

Mejla svaren till sofia.tingsell@sveriegkontakt.se
Du kan också skicka de rätta svaren till Sverigekontakt, Box 53066, 40014 Göteborg. Tre pristagare utses vid dragningen i september 2026.

Lösning till nutidsorienteringen nr 2, 2026 är:
1A, 2B, 3C, 4B, 5C, 6B, 7A, 8C, 9A, 10B, 11A, 12C, 13C, 14C, 15C

Pristagare:
Claudia Ahlemeyer, Tyskland
Detlev Göllner, Tyskland
Karin Zoellner, Tyskland
GRATTIS!

Beställ KOM

Två häften i Sverigekontakts läromedelsserie för kompletterande svenska finns nu att beställa! Utformade efter kursplanen i kompletterande svenska och anpassade efter ett heterogent klassrum! Kontakta eva.hedencrona@sverigekontakt.se